

MAMLAKATIMIZDA TUROPERATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY NAZARIY ASOSLARI

Sharofiddinov Sardorbek Saloxiddin o'g'li

Alfraganus universiteti magistranti

mxcelle@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu ilmiy ishda mamlakatimiz doirasida turoperatorlik faoliyatini rivojlantirishi va uning iqtisodiyotga ta'sirining metodologiyasi va qo'llanish istiqbollarning ilmiy nazariy asoslari tahlili amalga oshiriladi. Mamlakatimizda turoperatorlik faoliyatini samarali tashkil etish haqidagi tadqiqotimizning metodologiyasida bir nechta tadqiqot metodlaridan, xususan qiyosiy va solishtirma tahlil, induksiya-deduksiya hamda statistik tahlil metodlaridan faol foydalanilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, iqtisodiy o'sish, iqtisodiyot, turoperatorlik faoliyati, barqaror turizm.

Kirish

Turoperatorlarning rivojlanishi har qanday mamlakatning turizm sanoatida muhim o'rin egallaydi. Turoperatorlarning o'sishi va rivojlanishining ilmiy nazariy asoslarini tushunish siyosatchilar, tadqiqotchilar va soha mutaxassisleri uchun oqilona qarorlar va strategiyalar qabul qilishlari uchun juda muhimdir. Mamlakatimizda turoperatorlik sohalarini rivojlanish dinamikasiga bozor talabi, texnologik taraqqiyot, me'yoriy-huquqiy baza va iste'molchilarning xohish-istaklari kabi turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Turoperatorlarning rivojlanishiga asos bo'lgan ilmiy nazariyalarni o'rganish orqali biz ushbu sub'ektlar qanday ishlashi, innovatsiyalar kiritishi va o'zgaruvchan muhitga moslashishi haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lishimiz mumkin.

Turoperatorlik faoliyatining rivojlanish tarixi

Turoperatorlar tashkillashtirilgan ommaviy sayohatlarning dastlabki kunlaridan boshlangan boy tarixga ega. Turoperatorlar kontseptsiyasi uzoq va notanish joylarda sayohatni tashkil qilishda oddiy odamlar duch keladigan muammolarning echimi sifatida paydo bo'ldi. Ekskursiyaning asl sababi sayohatchilarning yangi hududlarga kirishda duch keladigan til to'siqlari, valyuta farqlari va aloqa qiyinchiliklari kabi muammolarni hal qilish edi.

Tashkil etilgan ommaviy sayohatda kashshoflar

Turoperatorlik faoliyati tarixidagi ikkita asosiy kompaniya 1758 yilda tashkil etilgan Cox va Kings, hamda 1841 yilda tashkil etilgan Tomas Kukdir. Bu kompaniyalar inklyuziv tur paketlari va mehmonxona vaucherlari kabi amaliyotlarni joriy etish orqali sayyohlik sanoatini shakllantirishda muhim o'rin egallaydi. Ko'pincha dunyodagi eng qadimgi sayyohlik kompaniyalaridan biri sifatida e'tirof

etiladigan Cox and Kings turli mintaqalarda, jumladan, Buyuk Britaniya, AQSh, Hindiston, Misr va Rangunda sezilarli ishtirok etgan.

Vaqt o'tishi bilan turoperatorlar turar joy, ovqatlanish, diqqatga sazovor joylar va transport xizmatlarini o'z ichiga olgan kompleks turlarni yaratishga ixtisoslashgan. Ular Italiyaga yo'naltirilgan sayohatlardan tortib, tog'li hududlarda chang'i sarguzashtlari kabi faoliyatga asoslangan tajribalargacha bo'lgan turli xil imtiyozlar va qiziqishlarga javob berishdi.

Turoperatorlik faoliyatining iqtisodiyotga ta'siri

Turli savdo uyushmalari butun dunyo bo'ylab turoperatorlarni taqdim etish va qo'llab-quvvatlashda asosiy vositachilardan biridir. Qo'shma Shtatlarda Milliy Turistlar Uyushmasi (NTA), Amerika Qo'shma Shtatlari Turoperatorlari Assotsiatsiyasi (USTOA) va Amerika Avtobus Assotsiatsiyasi (ABA) kabi tashkilotlar sanoatni himoya qilish va hamkorlik qilish uchun muhim organlar bo'lib xizmat qiladi. Xuddi shunday, Evropada Evropa turoperatorlari assotsiatsiyasi (ETOA) kabi uyushmalar mavjud bo'lsa, Buyuk Britaniyada ABTA - Sayohat uyushmasi va Mustaqil turoperatorlar uyushmasi (AITO) kabi tashkilotlar mavjud. Ushbu uyushmalar sanoat standartlarini qo'llab-quvvatlashga yordam beradi, operatorlar uchun tarmoq imkoniyatlarini taqdim etadi va milliy va xalqaro darajada ularning manfaatlarini himoya qiladi.

Turoperatorlar turizmning destinatsiyaga iqtisodiy ta'sirini shakllantirishda muhim o'rin negallaydi. Turoperatorlar turli strategiya va tashabbuslarni amalga oshirish orqali jamiyatning iqtisodiy barqarorligiga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Turoperatorlar belgilangan joyga ijobiy iqtisodiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan ba'zi usullarni keltirib o'tishimiz mumkin. Bular:

1. Mahalliy mahsulot va xizmatlarni sotib olishni rag'batlantirish: Turoperatorlar mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning samarali usullaridan biri sayohatchilarni mahalliy mahsulot va xizmatlarni sotib olishga undashdir. Restoranlar, turar joylar va yodgorlik do'konlari kabi mahalliy korxonalarni rag'batlantirish orqali turoperatorlar sizib chiqishni kamaytirishi va ko'proq daromadning belgilangan manzilda qolishini ta'minlashi mumkin.

2. Mavsumdan tashqari ekskursiyalar va sayohatlarni rejalashtirish: mavsumdan tashqari mavsumlarda operativ turlar turizm daromadlarini yil davomida teng ravishda taqsimlashga yordam beradi. Ushbu yondashuv yil davomida o'z hayoti uchun turizmga tayanishi mumkin bo'lgan mahalliy korxonalarni qo'llab-quvvatlaydi va shu tariqa belgilangan manzilda yanada barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

3. Mahalliy ishchilarni yollash: Mahalliy gidlar, haydovchilar va xodimlarni yollash turoperatorlar uchun mahalliy iqtisodiyotni yuksaltirishning yana bir usuli hisoblanadi. Turoperatorlar aholi uchun ish o'rinlarini yaratish orqali bandlik

darajasini oshirishga, malaka oshirishga va jamiyatda umumiy iqtisodiy imkoniyatlarni oshirishga hissa qo'shadilar.

Xulosa

Turoperatorlar sayohatchilarning tajribalarini orkestr sifatida xizmat qilib, turizm sanoatida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular sayohatning turli qismlarini, jumladan, transport, turar joy, tadbirlar va umumiy logistikani tartibga solish va tashkil qilish uchun javobgardir. Turpaketlarni yaratish va boshqarish, sayohatlarni tartibga solish, operatsiyalarni samarali byudjetlashtirish va sayohatchilarning xavfsizligi va zavqlanishini ta'minlash orqali turoperatorlar turizm sektorining muvaffaqiyatiga katta hissa qo'shadilar.

Turoperatorlar sayyohlar va ularning istalgan yo'nalishlari o'rtasidagi tafovutni yo'qotib, turizm industriyasining muhim yordamchilari hisoblanadi. Ularning roli nafaqat logistika muvofiqlashtirishni, balki sayyohlar uchun unutilmas tajribalarni yaratishni ham o'z ichiga oladi. Turoperatorlar jozibali turpaketlarni loyihalashdan tortib, sayohatni uzluksiz tashkil etishni ta'minlash va mijozlar xavfsizligi va qoniqishini birinchi o'ringa qo'yishgacha, umumiy sayohat tajribasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, turoperatorlar sayohatchilarning turli ehtiyojlari va afzalliklarini qondiradigan keng qamrovli xizmatlarni taqdim etish orqali sayyohlik sanoatini rivojlantiruvchi ajralmas tashkilotdir. Ularning tajribasi, tafsilotlarga e'tibor va ajoyib tajribalarni taqdim etish majburiyati butun dunyo bo'ylab turizmning muvaffaqiyati va rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sayfutdinov SS, Nurfayzieva MZ. Turoperatorlik faoliyati. o'quv qo'llanma, TDIU. 2019.
2. Paxlavon o'g'li MF. O'zbekistonda Turizm Sohasining Shakllanishi Va Rivojlanishi. Miasto Przyszłości. 2023 Oct 2;39:243-6.
3. Sadulayevich QF. TURIZMDA MALAKALI KADRLARNI TAYYORLASH VA BOSHQARISH OMILLARI (Tezis). Лучшие интеллектуальные исследования. 2024 Feb 17;15(1):104-6.
4. Carey S, Gountas Y, Gilbert D. Tour operators and destination sustainability. Tourism management. 1997 Nov 1;18(7):425-31.
5. Saienko V, Mezentseva I, Tolchieva H, Salkova I. Efficiency of tourism operators' and tourism agents' activities in the market of tourist services of Ukraine. Journal of Environmental Management and Tourism. 2021 Jan 3;11(8):1960-6.
6. Cavlek N. Tour operators and destination safety. In Tourism, security and safety 2006 Aug 11 (pp. 335-352). Routledge.